

Social- och hälsovårdsutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om temporär begränsning av rörelsefriheten och nära kontakter

Till förvaltningsutskottet

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om temporär begränsning av rörelsefriheten och nära kontakter (RP 39/2021 rd): Ärendet har remitterats till social- och hälsovårdsutskottet för utlåtande till förvaltningsutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört (distanskontakt):

- regeringsråd Arno Liukko, statsrådets kansli
- lagstiftningsråd Maaret Suomi, statsrådets kansli
- specialsakkunnig Laura Järvelä, social- och hälsovårdsministeriet
- specialsakkunnig Kirsi Kaikko, social- och hälsovårdsministeriet
- direktör Jaska Siikavirta, social- och hälsovårdsministeriet
- överläkare Taneli Puumalainen, Institutet för hälsa och välfärd (THL)
- verkställande direktör Juha Tuominen, Helsingfors och Nylands sjukvårdsdistrikt
- överläkare Laura Häkkinen, Helsingfors och Nylands sjukvårdsdistrikt
- överläkare, linjedirektör, infektionssjukdomar Asko Järvinen, Helsingfors och Nylands sjukvårdsdistrikt
- biträdande överläkare Jeff Westerlund, Borgå stad
- chefsöverläkare Mikko Pietilä, Egentliga Finlands sjukvårdsdistrikt
- professor Matti Reinikainen, Norra Savolax sjukvårdsdistrikt, den nationella enheten som koordinerar intensivvården
- docent Stepani Bendel, Finlands intensivvårdskonsortium
- affärsområdesdirektör Janne Aaltonen, Med Group Oy
- branschdirektör Juha Jolkkonen, Helsingfors stad
- kanslichef Tuomas Heikkinen, Åbo stad
- barnombudsman Elina Pekkarinen, Barnombudsmannens byrå
- ledande expert Anna Moring, Nätverket för stjärnfamiljer
- ordförande Sari Kokko, Handikappforum rf.

Skriftligt yttrande har lämnats av

Utlåtande ShUU 4/2021 rd

- biträdande stadsdirektör Timo Aronkytö, Vanda stad
- Kiinteistöväliytysalan Keskusliitto ry.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Behov av att begränsa rörelsefriheten

Epidemiläget. Enligt utredning till utskottet har det i Finland fram till den 28 mars 2021 konstaterats sammanlagt 70 003 fall av coronavirus (incidensen är ca 164 per 100 000 invånare/14 dygn). Antalet sjukdomsfall och incidensen har ökat i mycket snabb takt sedan början av februari 2021. Sammanlagt 817 personer har avlidit i sjukdomen. Coronavirusepidemin har dock tills vidare inte nämnvärt ökat den totala dödligheten i Finland. Dödsfall bland personer i arbetsför ålder är sällsynta och genomsnittsåldern för dem som avlidit är över 81 år. Dödsfall i samband med covid-19 hos barn har inte konstaterats i Finland.

Det regionala epidemiläget varierar avsevärt i Finland. I Nyland är incidensen per 14 dygn och 100 000 invånare ungefär dubbelt så stor som i hela Finland. I Egentliga Finland har incidensen också ökat snabbt.

I Nyland och i synnerhet i huvudstadsregionen, där folkmängden och boendetätheten är störst, har situationen redan länge avvikit från det övriga landet. I området finns Finlands största och mest internationella flygplats, passagerartrafiken på fartyg till utlandet hör till de största och de internationella förbindelserna inom företagsverksamheten och högskolemiljön är mycket omfattande. Andelen invånare med invandrarbakgrund är också större än i det övriga Finland.

I huvudstadsregionen övergick epidemin redan i oktober 2020 till en fas med inhemsk smittspridning där viruset förekommer bland befolkningen utan nya smittor som kommit utifrån, och ursprunget för alla smittor och smittkedjor kan inte längre identifieras.

I fråga om Egentliga Finland och Åbo stad samt kommunerna i dess omgivning har epidemin delvis följt utvecklingen i Nyland och huvudstadsregionen, kanske med en viss fördröjning och relativt sett lägre antal fall. Även i Egentliga Finland är det dock tydligt att epidemin redan länge har varit i ett läge med inhemsk smittspridning.

Bekämpningen av epidemin har försvårats av mer smittsamma virusvarianter än tidigare. Eventuellt kring november—december eller till och med före det kom den så kallade brittiska varianten till området med resenärer, och därefter har den som mer smittsam ersatt en stor del av de tidigare virusvarianterna i Nyland. För närvarande utgör den brittiska varianten över två tredjedelar av alla konstaterade virusstammar inom Helsingfors och Nylands sjukvårdsdistrikt (HUS). Också den så kallade sydafrikanska varianten förekommer i betydande grad i huvudstadsregionen. Samma virusvariant sprids också i Åboregionen.

Även i huvudstadsregionens och Åbo stads omgivning ligger incidensen på en relativt hög nivå jämfört med det övriga landet.

Utlåtande ShUU 4/2021 rd

Man har kunnat bromsa upp epidemin genom begränsningsåtgärder i rätt tid. De gällande begränsningsåtgärderna och åtgärderna för intensifierad smittspårning har dock inte kunnat förhindra att virusvarianterna sprids.

I och med att sjukdomsfallen ökat har också belastningen på sjukhusvården ökat mycket tydligt under flera veckor. Den ökade smittan har lett till att antalet patienter som vårdas inom den specialiserade sjukvården vid HUS har ökat, och under de senaste veckorna har flera covid-19-patienter vårdats samtidigt på HUS sjukhus än någonsin tidigare under epidemin. Även covid-19-patienterna inom intensivvården har ökat och åtta patienter inom intensivvården har flyttats från HUS till andra sjukhus som en åtgärd för att skapa beredskap för det ökade behovet av intensivvård i fråga om både covid-19 och andra sjukdomar. Antalet patienter som får sjukhusvård beräknas stiga måttligt under de följande två veckorna enligt de modeller som HUS tagit fram. Om smittan börjar öka igen, kommer i synnerhet antalet covid-19-patienter som kräver intensivvård snabbt att överskrida möjligheten att vårda både dem och andra patienter som behöver intensivvård.

I Egentliga Finland har situationen i fråga om behovet av sjukhusvård förblivit kontrollerbart. Enligt den utredning som utskottet fått kan HUS modelleringsresultat dock tillämpas också på Egentliga Finland, och epidemiläget där kan bli nästan lika svårt som inom HUS område, med cirka två veckors fördröjning.

Bedömning av behovet av att begränsa rörelsefriheten. I 2 § 2 mom. i lagförslaget ingår ett myndigande att utfärda förordning med stöd av vilket det genom förordning av statsrådet föreskrivs om de kommuner och om de områden som de utgör och där den begränsning av rörelsefriheten som föreskrivs i 1 mom. ska gälla. I 3 mom. föreskrivs det om de omständigheter som ska beaktas vid fastställandet av områdena. Även om man på basis av det nuvarande epidemiläget har planerat begränsningar i rörelsefriheten för huvudstadsregionen och Åbo, står befogenheterna till förfogande också för andra områden, om epidemiläget i dem försvåras.

Social- och hälsovårdsutskottet konstaterar att det är fråga om ett mycket exceptionellt lagförslag som kraftigt begränsar de grundläggande fri- och rättigheterna och individens friheter, samhällets funktion, tjänster och näringslivet. Begränsningarna i rörelsefriheten hindrar inte heller att andra begränsningar tillgrips samtidigt.

Med anledning av den utredning som utskottet fått om epidemi- och sjukvårdsläget anser utskottet dock att den föreslagna regleringen är nödvändig och motiverad. I ljuset av den nuvarande informationen kan det i synnerhet i huvudstadsregionen och Åbo behövas kraftigare begränsningar än vad den gällande regleringen möjliggör. Epidemiläget kan dock snabbt försämrats också i andra områden. Utskottet anser att den föreslagna regleringen gör det möjligt att förhindra dödsfall och allvarliga sjukdomsfall i samband med covid-19-epidemin och eventuella långvariga symptom. Begränsningarna kan också bidra till att trygga både sjukvårds- och intensivvårdens och primärvårdens kapacitet, varvid man undviker dödsfall eller försämrad hälsa på grund av andra sjukdomar. De föreslagna begränsningarna har också ett samband med tillräckliga resurser för hälso- och sjukvårdspersonalen, eftersom också personalens resurser och arbetshälsa hotas när service-systemet blir belastat.

Utlåtande ShUU 4/2021 rd

Utskottet konstaterar att det i propositionen om begränsning av rörelsefriheten är fråga om ett medel som statsrådet ska föreskriva om och som det i extrema situationer kan använda. Begränsningarna träder inte direkt i kraft på något område i samband med stiftandet av lagen. Utskottet anser det vara viktigt att statsrådet på förhand har tillräckliga och vid behov också kraftfulla metoder för att ingripa i människors verksamhet för att förhindra smitta och av den orsakade allvarliga sjukdomsfall samt för att trygga intensivvården.

Utskottet betonar dock att begränsningar som extensivt ingriper i människors grundläggande fri- och rättigheter och i samhällets funktioner också har negativa effekter som även de kan orsaka människor allvarligt mänskligt lidande och allvarlig skada. Propositionens konsekvensbedömning är bristfällig särskilt till denna del, i synnerhet eftersom de föreslagna begränsningarna trots att de är kortvariga utgör en fortsättning på tidigare redan genomförda begränsningar. De olika begränsningarna har således spridningseffekter som inte har bedömts i de flertaliga separata regeringpropositioner som gäller covid-19-epidemin. Utskottet konstaterar att även de negativa effekterna av begränsningarna av rörelsefriheten ska vägas in vid bedömningen av nödvändigheten när förordning utfärdas.

Enligt propositionsmotiven (s. 28) minskar de föreslagna åtgärderna för att begränsa rörligheten särskilt de kontakter bland den vuxna befolkningen som de nuvarande begränsningarna inte kan påverka. Utskottet anser det vara viktigt att utgångspunkten är att man i första hand ska ingripa i kontakterna bland den vuxna befolkningen. I propositionen har bedömningen av andra alternativa metoder dock fått mycket liten uppmärksamhet. På basis av propositionen förblir det också oklart hur de senaste begränsningsmetoderna, bland annat den förlängda stängningen av förplägnadsrörelserna (RP 22/2021 rd), de strängare begränsningarna av antalet kunder, öppettiderna och serveringstiderna (RP 32/2021 rd) samt möjligheten att helt stänga gym (RP 31/2021 rd) påverkar behovet av en begränsning av rörelsefriheten. Detta framhäver statsrådets ansvar att noggrant bedöma och motivera när epidemisituationen är sådan att inga andra tillgängliga medel är tillräckliga. I anslutning till andra till buds stående medel konstaterar social- och hälsovårdsutskottet dessutom att riksdagen genom sitt uttalande (RSv 22/2021 rd) har förutsatt att regeringen inför en modell som baserar sig på förhandsintyg i anslutning till inresa.

Utskottet konstaterar dessutom att de områden där begränsningar införs ska vara tillräckligt detaljerat reglerade genom förordning för att begränsningarna inte ska införas exempelvis i sådana kommuner i landskapet eller sjukvårdsdistriktet där begränsningarna inte är nödvändiga. Social- och hälsovårdsutskottet anser att statsrådet innan begränsningar införs ska höra sjukvårdsdistriktens regionala samarbetsgrupper för covid-19 för att bedöma om begränsningarna är nödvändiga i varje enskild kommun och region.

Bestämmelserna i föreslagna 2 § 3 mom. innehåller inga konkreta gränsvärden eller motsvarande förutsättningar under vilka rörelsefriheten kan begränsas. Regleringen i det föreslagna 3 mom. är således mycket vag så att det i momentet i själva verket inte alls föreskrivs om de förutsättningar under vilka inskränkningar i rörelsefriheten kan införas, utan enligt den föreslagna ordalydelsen är det endast fråga om omständigheter som ska beaktas. Bestämmelsen i det föreslagna 3 mom. avgränsar således inte i egentlig mening statsrådets behörighet, utan det är också enligt motive-ringarna fråga om statsrådets helhetsbedömning. Social- och hälsovårdsutskottet föreslår att för-

Utlåtande ShUU 4/2021 rd

valtningsutskottet ändrar bestämmelserna i 3 mom. så att de omständigheter som ska beaktas i momentet föreskrivs som förutsättningar på lagnivå.

Social- och hälsovårdsutskottet betonar att även efter det att den föreslagna lagstiftningen om rörelsefrihet och temporär begränsning av närkontakt trätt i kraft är det ytterst viktigt att kort innan en eventuell ibruktagningsförordning utfärdas bedöma situationen i fråga om incidens, mängden nya infektioner, sjukhusvård och intensivvård vid just denna tidpunkt. Det är viktigt att begränsningarna står i rätt proportion till situationen och införs i rätt tid. Utskottet betonar vikten av öppen information under epidemin när förordningar bereds och beslut fattas.

Undantag från begränsningarna av rörelsefriheten

I 3 § i lagförslaget föreslås bestämmelser om flera undantag från begränsningarna av rörelsefriheten i situationer där det är nödvändigt att röra sig. Undantagen gäller bland annat situationer där det är nödvändigt att röra sig för att skaffa livsmedel eller läkemedel, på grund av social- och hälsovårdstjänster eller för utövande av arbete, närings- och företagsverksamhet, studier eller för skötsel av ett samhällsligt förtroendeuppdrag. Dessutom ska det utan krav på nödvändighet vara tillåtet att vistas utomhus till exempel i rekreationssyfte och för barn födda efter 2008 att vistas och leka utomhus tillsammans med andra barn.

Social- och hälsovårdsutskottet fäster nedan särskild uppmärksamhet vid de undantag från begränsningarna av rörelsefriheten som är centrala med tanke på dess verksamhetsområde och de preciseringsbehov som gäller dem.

Barn och unga. Social- och hälsovårdsutskottet konstaterar att de särskilda behov som gäller barn har beaktats separat i de undantag som ingår i 3 § 2 mom. i lagförslaget. Enligt den föreslagna 5 punkten ska det vara möjligt att röra sig på grund av deltagande i småbarnspedagogisk verksamhet enligt lagen om småbarnspedagogik (540/2018), i undervisning och verksamhet enligt lagen om grundläggande utbildning (628/1998) eller deltagande i gymnasieutbildning, yrkesutbildning eller utbildning på högre nivå och i inträdes-, urvals- och lämplighetsprov för dessa utbildningar eller i studentexamensprov. Nödvändig rörlighet enligt bestämmelsen är enligt motiveringen dessutom att exempelvis ledsaga barn för att delta i småbarnspedagogik eller grundläggande utbildning. Med stöd av den föreslagna 3 § 2 mom. 8 punkten är det tillåtet att röra sig också för att tillgodose barnets behov av hjälp och stöd eller umgängesrätt.

Utskottet anser det vara positivt med tanke på tryggheten av barnens välfärd att det enligt det föreslagna 3 § 3 mom. också är tillåtet för barn som är födda 2008 eller senare att vistas och leka utomhus tillsammans med andra barn. Enligt propositionen har syftet med utomhusvistelse inte avgränsats. Utskottet anser det vara viktigt att bestämmelserna inte begränsar exempelvis fritidsverksamhet utomhus för barn. Eftersom en del av styrningen av barns hobbyverksamhet sker på något annat sätt än i ett anställningsförhållande, bör också frivillig handledning eller träning enligt utskottets syn tillåtas för att trygga fortsatta fritidsaktiviteter för barn.

Utskottet fäster uppmärksamhet vid att även om de föreslagna begränsningarna av rörelsefriheten innehåller undantag för barn, begränsar ändringarna kraftigt rörligheten och umgänget mellan barn födda före 2008, således ungdomar i åldern 14—17 år. Utskottet betonar att rätten till fritid,

Utlåtande ShUU 4/2021 rd

lek, rekreation enligt ålder och fritt deltagande i kulturliv och konst enligt artikel 31 i konventionen om barnets rättigheter gäller barn i alla åldrar. Vid sakkunnighörandet i utskottet har särskild uppmärksamhet fästs vid de negativa konsekvenserna av covid-19-epidemin för de ungas välbefinnande och psykiska hälsa samt betydelsen av socialt umgänge för de ungas sammantagna välbefinnande. Också i propositionsmotiven (s. 14 och 51) har de negativa konsekvenserna av covid-19-epidemin för de ungas välbefinnande lyfts fram. Utskottet betonar att det av propositionen inte framgår vad åldersgränserna grundar sig på, vilket försvårar bedömningen av behovet av en avgränsning. Social- och hälsovårdsutskottet föreslår att förvaltningsutskottet ska överväga om det även under begränsningar ska vara tillåtet för unga att röra sig exempelvis till handledda fritidsaktiviteter utomhus och till lokaler inom ungdomsväsendet för att möjliggöra möten som genomförs på ett hälsosäkert sätt.

Social- och hälsovårdsutskottet anser det vara oroväckande att det i propositionen inte har bedömts vilka konsekvenser begränsningarna av rörelsefriheten har för barn och unga. Utskottet understryker att enligt artikel 3 i konventionen om barnets rättigheter ska det vid alla åtgärder som rör barn och som vidtas av lagstiftande organ, i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. Utskottet betonar att trots att beredningen är brådskande ska en bedömning av konsekvenserna för barnen göras av de förslag som har en central inverkan på barns och ungas liv och välfärd, för att det ska vara möjligt att bedöma barnets rättigheter och barnets bästa. Även om de föreslagna begränsningarna enligt planerna ska vara i bruk endast en kort tid, har barnens, de ungas och familjernas liv på grund av covid-19-epidemin påverkats av flera andra varierande begränsningar redan i över ett år. Även vid genomförandet av kortvariga restriktioner ska dessutom barnets bästa beaktas, också därför att de fortsatta restriktionernas totala längd kan bli lång i synnerhet för barnen. I fråga om den aktuella propositionen framhävs behovet av en bedömning av konsekvenserna för barn särskilt därför att de föreslagna begränsningarna försätter de barn i åldern 14—17 år som är föremål för begränsningarna i en ojämlig ställning med tanke på tillgodoseendet av barnets rättigheter, och därför att de åldersgränser som valts inte har motiverats i propositionen.

Olika familjeformer. Utskottet konstaterar att sammankomstbegränsningarna i samband med covid-19-pandemin och undvikandet av nära kontakter har belastat särskilt ensamboende och familjer med en förälder. Vid sakkunnighörandet i utskottet har det fästs uppmärksamhet vid att även de begränsningar av rörelsefriheten som nu föreslås drabbar ensamboende särskilt starkt. Medan begränsningarna enligt propositionen gäller begränsar sig de sociala kontakterna för ensamboende närmast till friluftsliv med en eller två personer utanför det egna hushållet.

Enligt den föreslagna 8 punkten i 3 § 2 mom. är det tillåtet att röra sig på grund av en närståendes behov av omsorg, risk för en närståendes död, en närståendes död eller deltagande i en närståendes begravning, tillgodoseende av ett barns behov av hjälp och stöd eller barnets umgängesrätt, tillgodoseende av behovet av hjälp och stöd för en person med funktionsnedsättning eller av något annat vägande skäl som är jämförbart med dessa. Utskottet betonar att även i dessa situationer ska mötesbegränsningarna och hälsosäkerheten beaktas.

Utskottet konstaterar att det också när det råder begränsningar i rörelsefriheten bör vara möjligt för ensamboende och familjer med en förälder att träffa en vuxen utanför familjen också inomhus. Därför anser utskottet att ett sådant annat vägande skäl för att röra sig som avses i 3 § 2 mom.

Utlåtande ShUU 4/2021 rd

8 punkten i lagförslaget också kan vara till exempel att en ensamboende person eller den enda vuxna i familjen upprätthåller ett betydande och etablerat vänskapsförhållande. Ett sådant annat vägande skäl som avses i bestämmelsen kan dessutom vara besök hos en person vars välbefinnande eller psykiska hälsa riskerar att äventyras utan emotionellt stöd. Utskottet konstaterar också att trots att man i bestämmelsen närmast har strävat efter att trygga ett minderårigt barns behov av hjälp och stöd och umgängesrätt, bör bestämmelsen också tillåta en ung vuxen att besöka föräldrarnas hem eller en förälder att besöka ett ungt, ensamboende vuxet barns hem samt att umgängesrätten för myndiga och minderåriga syskon förverkligas samtidigt. Dessutom anser utskottet att det måste betraktas som sådana vägande skäl som avses i paragrafen att avvika från begränsningen av rörelsefriheten att barn och unga som placerats utanför hemmet kan röra sig från en enhet för vård utom hemmet till sina föräldrar eller andra anhöriga.

Personer med funktionsnedsättning och äldre personer. Social- och hälsovårdsutskottet konstaterar att man i de föreslagna undantagen från begränsningarna har strävat efter att fästa uppmärksamhet vid särdragen i situationen för personer med funktionsnedsättning och äldre personer samt vid den hjälp och det stöd som de behöver.

Social- och hälsovårdsutskottet betonar att tillgången till service för personer med funktionsnedsättning måste säkerställas under eventuella begränsningar av rörelsefriheten. Utskottet konstaterar att den rörlighet för användning av social- och hälsovårdstjänster som möjliggörs i 3 § 2 mom. 3 punkten i lagförslaget också ska innefatta bland annat underhåll, reparation och förnyelse av hjälpmedel. Utskottet betonar också att det även under begränsningar med stöd av ett beslut om serviceboende enligt handikappservicelagen (380/1987) måste säkerställas att personer som bor i en boendeenhet någon annanstans än i sin hemkommun har möjlighet att röra sig mellan boställningsorten och hemkommunen. Dessutom betonar utskottet att begränsningar i rörelsefriheten inte får hindra rörligheten mellan en kortvarig tillfällig vårdplats och hemmet.

Enligt den föreslagna 3 § 2 mom. 8 punkten är det tillåtet att röra sig för att tillgodose behovet av hjälp och stöd för en person med funktionsnedsättning. Utskottet anser det vara bra att bestämmelsen gör det möjligt att hjälpa en person med funktionsnedsättning att exempelvis uträtta ärenden, sköta vardagliga göromål, vistas utomhus eller motionera och att ett sådant behov av annat stöd är skilt från den vård som personen behöver. Som positivt ser utskottet också att hjälp och stöd i hemmet och utanför hemmet kan utgöra ett nödvändigt skäl för den som är assistent att röra sig, trots att assistenten inte till exempel står i anställningsförhållande. Utskottet betonar att bestämmelsen också ska göra det möjligt för närstående att besöka socialvårdsenheter, även om personen får den omsorg, det stöd och den hjälp som han eller hon behöver av personalen vid enheten. Utskottet konstaterar att det är bra att bedöma konsekvenserna av olika begränsningar för det sammantagna välbefinnandet hos personer som bor i servicebostäder när det föreskrivs om nya begränsningar.

Enligt den föreslagna 3 § 3 mom. är det möjligt för alla att vistas utomhus med personer som hör till samma hushåll eller med högst två andra personer i rekreations- eller motionssyfte, om detta kan ske så att tillräckliga avstånd hålls till andra personer. Utskottet betonar att personer med funktionsnedsättning och äldre personer kan behöva stöd för att röra sig, vilket innebär att det inte är möjligt att upprätthålla säkerhetsavstånd.

Utlåtande ShUU 4/2021 rd

De äldres behov av att utträtta ärenden samt behov av hjälp, vård och omsorg för äldre har beaktats i de undantag som föreskrivs i 3 §. Utskottet noterar också närståendevårdarnas situation. Att röra sig till ersättande vård för vårdtagare och att hjälpa närståendevårdare ska anses vara en godtagbar orsak att avvika från begränsningarna.

Organisationsverksamhet och annan verksamhet som baserar sig på frivillighet. Social- och hälsovårdsutskottet fäster uppmärksamhet vid att undantagen från begränsningarna inte omfattar rätten att röra sig på grund av frivilligarbete, organisationsarbete eller någon annan motsvarande åtgärd. Utskottet betonar att till exempel i genomförandet av social- och hälsovårdstjänsterna deltar ett betydande antal frivilliga utöver personer i arbetsavtals- eller tjänsteförhållanden. Dessutom har tredje sektorn och de frivilliga en mycket viktig roll bland annat när det gäller att ordna utdelning av mat. Utskottet anser att man i bestämmelserna om begränsningar av rörelsefriheten bör säkerställa att frivilligarbete som stöder myndighetsverksamheten och som utförs bland de mest sårbara grupperna samt till exempel blodgivning är tillåtet även om det inte gäller att hjälpa en viss enskild person.

Bibliotek. Social- och hälsovårdsutskottet fäster också uppmärksamhet vid betydelsen av bibliotekens verksamhet med tanke på människornas sammantagna välbefinnande. Biblioteken främjar människors jämlika möjligheter att få information samt bildning och kultur. Bibliotekstjänsternas betydelse även i begränsad form accentueras ytterligare under begränsningsåtgärderna, eftersom tillgången till kulturtjänster annars är kraftigt begränsad. Dessutom kan exempelvis utlåning av material som behövs för studierna anses vara nödvändig.

Propositionen innehåller ingen undantagsbestämmelse om begränsning av rörelsefriheten när det gäller utträttande av ärenden vid bibliotek. Social- och hälsovårdsutskottet föreslår att förvaltningsutskottet lägger till ett undantag till 3 § med stöd av vilket det är tillåtet att röra sig för att använda bibliotekstjänster. För närvarande är bibliotekens tjänster begränsade i många regioner. På biblioteken i huvudstadsregionen kan man hämta och returnera material samt välja ut lånematerial ur ett begränsat urval. Biblioteken har redan länge haft munskyddstvång och antalet klienter begränsas.

Övervakning av begränsningar i rörelsefriheten

Enligt den föreslagna bestämmelsen övervakar polisen begränsningarna i rörelsefriheten. Social- och hälsovårdsutskottet konstaterar att en omfattande övervakning av iakttagandet av begränsningarna i rörelsefriheten och den tillåtna rörligheten enligt undantagen från begränsningarna i praktiken är förenad med utmaningar.

Enligt motiven till lagen ska polisen övervaka begränsningarna i rörelsefriheten och vistelsebegränsningar genom råd, uppmaningar och befallningar. Ändå föreskrivs i 6 § om bötesstraff som kan påföras personer som uppsåtligt eller av grov oaktsamhet bryter mot begränsningar i rörelsefriheten.

Social- och hälsovårdsutskottet betonar att i synnerhet i fråga om sårbara grupper bör begränsningarna i rörelsefriheten övervakas i första hand genom råd, uppmaningar och befallningar. Vid föreläggande av böter för brott mot begränsningar i rörelsefriheten ska särskild prövning användas.

Utlåtande ShUU 4/2021 rd

das exempelvis i fråga om personer med missbruksproblem och psykiska problem, bostadslösa, personer i krissituationer eller personer med nedsatt funktionsförmåga. Sårbara grupper bör i första hand ges råd och inte bötfällas. Också i fråga om minderåriga personer ska tröskeln för att förelägga böter vara särskilt hög.

Mun- och andningsskydd

Syftet med skyldigheten att använda mun- eller andningsskydd är att bidra till att förhindra spridningen av covid-19-viruset, särskilt i områden där det anses nödvändigt att införa tillfälliga rörelse- och vistelsebegränsningar. Det förutsätts enligt det föreslagna 2 § 4 mom. att mun- eller andningsskydd ska användas av personer födda 2007 eller tidigare, när personen på grund av nödvändigt behov att röra sig i restriktionsområdet vistas inomhus eller i trafikmedel där det rör sig andra personer än sådana som hör till samma hushåll.

Som det konstateras i propositionsmotiven är användningen av munskydd dock inte i sig ett alternativ till andra hygienåtgärder för att förhindra smittspridning, alltså att hålla ett två meters säkerhetsavstånd, upprätthålla god hand- och hosthygien samt undvika att röra vid ansikte, näsa och mun. (s. 30). Genom dessa hygienåtgärder förebyggs smitta mest effektivt. Munskydd är dock enligt motiven en tilläggsåtgärd att tillämpa tillsammans med andra hygienåtgärder, vilket ytterligare kan skydda befolkningen mot smitta, även om det är svårt att få fram epidemiologisk evidens på detta. Också internationella hälsoorganisationer, bland annat Världshälsoorganisationen WHO och Europeiska centrumet för förebyggande och kontroll av sjukdomar ECDC, har i sin egen bedömning av den vetenskapliga evidensen konstaterat att munskydd är en så kallad sekundär metod för bekämpning av epidemin som kompletterar andra metoder, såsom att undvika kontakter och hålla fysisk distans.

I de allvarligaste epidemiområdena använder redan nu väldigt många människor munskydd, 80—90 procent, vilket innebär att syftet med bestämmelserna om skyldighet att använda munskydd är att påverka främst dem som inte följer frivilliga rekommendationer. Den signal som författningen ger är också enligt motiven kanske större än tilläggs effekten när det gäller att förebygga smitta på befolkningsnivå.

Social- och hälsovårdsutskottet anser att det föreslagna kravet på användning av ansiktsmask eller andningsskydd är ett ändamålsenligt komplement till andra åtgärder för att förebygga smitta i områden där sjukdomsläget är svårt på det sätt som avses i propositionen. Munskydd eller andningsskydd behöver dock enligt lagförslaget inte användas, om hälsoskäl hindrar detta. Orsaker som hindrar användningen kan också vara exempelvis hinder som hänför sig till kognitiv eller annan funktionsförmåga. Social- och hälsovårdsutskottet föreslår att förvaltningsutskottet ska överväga att precisera bestämmelsen.

I 7 § i lagförslaget föreskrivs om möjligheten att ålägga den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot den obligatoriska användningen av mun- eller andningsskydd att betala en ordningsbot på 40 euro. Enligt propositionsmotiven sköter polisen också övervakningen av denna begränsning i första hand genom råd, uppmaningar och befallningar. Utskottet föreslår att förvaltningsutskottet överväger att slopa den ordningsbotspåföljd som föreslås i 7 §. Med beaktande av betydelsen av att använda munskydd som en enskild åtgärd för bekämpning av coronan och med

Utlåtande ShUU 4/2021 rd

tanke på att användningsgraden redan nu är hög, anser utskottet inte att en straffbestämmelse är ändamålsenlig eller nödvändig med tanke på verkställandet. I synnerhet i fråga om unga personer kan eventuella betalningsstörningar till följd av ordningsbot ha långvariga negativa konsekvenser vars negativa effekter överstiger nyttan av ett eventuellt straff.

Kommunikation om de föreslagna begränsningarna

Social- och hälsovårdsutskottet betonar att det i kommunikationen om begränsningar av rörelsefriheten och om tvång att använda mun- eller andningsskydd ska säkerställas att kommunikationen är tillgänglig och går via flera kanaler. Informationen ska finnas tillgänglig på teckenspråk och lättläst språk samt på svenska och samiska. Digital kommunikation ska vara tillgänglig. Dessutom ska informationen i tillräcklig utsträckning vara tillgänglig också för personer vars modersmål inte är ett av nationalspråken eller ett erkänt minoritetsspråk. Slutligen anser utskottet att man i kommunikationen ska se till att information om begränsningsåtgärder och deras konsekvenser når barn och unga på ett begripligt sätt. Behovet av information framhävs särskilt på grund av att brott mot begränsningsåtgärder kan leda till böter som kan vara oskäligen för en ung person och som kan öka betalningsstörningarna bland ungdomar. Utskottet anser dessutom att det är viktigt att kommunikationen också riktas till utländska arbetstagare och deras arbetsgivare.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Social- och hälsovårdsutskottet föreslår

att förvaltningsutskottet beaktar det som sägs ovan.

Utlåtande ShUU 4/2021 rd

Helsingfors 31.3.2021

I den avgörande behandlingen deltog

vice ordförande Mia Laiho saml
medlem Pekka Aittakumpu cent
medlem Kim Berg sd
medlem Kaisa Juuso saf
medlem Arja Juvonen saf
medlem Noora Koponen gröna
medlem Aki Lindén sd
medlem Hanna-Leena Mattila cent
medlem Ilmari Nurminen sd
medlem Veronica Rehn-Kivi sv
medlem Minna Reijonen saf
medlem Hanna Sarkkinen vänst
medlem Heidi Viljanen sd
medlem Sofia Virta gröna
ersättare Mikko Kinnunen cent (delvis)
ersättare Terhi Koulumies saml (delvis).

Sekreterare var

utskottsråd Sanna Pekkarinen
utskottsråd Päivi Salo
utskottsråd Harri Sintonen.

Utlåtande ShUU 4/2021 rd Avvikande mening 1 /saf

Avvikande mening 1

Motivering

Sannfinländarnas utskottsgrupp är medveten om att coronapandemin är allvarlig och att spridningen av smitta behöver begränsas. Ett centralt mål är att minska kontakterna mellan människor, som sprids centralt i samband med sammankomster, och i synnerhet att förebygga spridningen av virusvarianter dels över gränserna till Finland, dels inom landet.

Sannfinländarnas utskottsgrupp fäster uppmärksamhet vid att regeringen inte har vidtagit alla andra åtgärder som direkt främjar målen i fråga och som mindre begränsar de grundläggande fri- och rättigheterna innan den föreslår begränsningar i rörelsefriheten som avsevärt begränsar individernas grundläggande fri- och rättigheter samt som faktiska begränsningar av näringsfriheten orsakar betydande samhällslig skada i och med att konkurserna och arbetslösheten ökar. I propositionen saknas nästan helt konsekvensbedömningar och granskning av olika alternativa åtgärder. Med tanke på de grundläggande fri- och rättigheterna är regeringens tillvägagångssätt kortsiktigt och beklagligt. Särskilt det förfarande där det inte bestäms att företag ska stängas för att staten inte ska behöva ersätta de ekonomiska förluster som åsamkats dem, men kunderna förhindras genom begränsningar i rörelsefriheten att utträta ärenden i affärer och använda företagets tjänster, är ytterst tvivelaktigt och ifrågasätter Finlands ställning som rättsstat. Sannfinländarnas utskottsgrupp påpekar att regeringen inte har lagt fram några bevis för att smittkedjorna har startat från specialbutiker och att de begränsningar som har lagts fram utan sådana bevis inte kan anses vara nödvändiga och proportionerliga.

Sannfinländarnas utskottsgrupp påpekar att regeringens åtgärder för att förhindra spridning av smitta från utlandet till Finland har varit bristfälliga jämfört med andra EU-länder och till vissa delar rentav skenbara. De flesta andra EU-länder kräver att ett negativt resultat av coronatest som skaffats före avresan ska vara en förutsättning för inresa till landet. Om också Finland skulle förutsätta negativa testresultat vid gränsen, skulle det å ena sidan minska användningen av det finländska samhällets resurser för gränstester och å andra sidan förhindra situationer där en insjuknad person på väg till Finland utsätter andra personer som reser på samma fartyg eller flygplan för viruset. Det kan vara omöjligt att återsända en sådan person till sitt hemland efter det att han eller hon har konstaterats positiv vid coronatest vid gränsen, om flygbolaget eller fartygsbolaget inte tar personen för transport utan negativt testresultat. Då är det i praktiken det finländska samhället som ansvarar för skötseln av personen och skattebetalarna som ska betala den, och även i övrigt belastas den begränsade vårdkapaciteten. Sannfinländarnas utskottsgrupp förundrar sig över regeringens ovilja att lösa problemet genom lagstiftning och att gömma sig bakom rederiernas och flygbolagens rygg, eftersom det inte kan förväntas att alla utländska bolag av sina resenärer kräver ett negativt testintyg som en förutsättning för att få resa, om inte kravet finns i finsk lagstiftning.

Sannfinländarnas utskottsgrupp fäster uppmärksamhet vid att epidemins tyngdpunkt på det sätt som framgår av Åbo stads sakkunnigttrande både i Åbo och i huvudstadsregionen ligger hos befolkning med utländskt modersmål hos förörterna. I Åbo har det dessutom förekommit betydande enstaka smittkluster bland varvsarbetare och internationella utbytesstuderande. Sannfinländar-

Utlåtande ShUU 4/2021 rd Avvikande mening 1 /saf

nas utskottsgrupp påminner om att exempelvis med R-talet 1,2 ökar den inhemska smittan sjukdomsburden med 0,2, medan motsvarande siffra för utländsk smitta är 1,2, och uppmanar regeringen att på de grunder som anges i Med Group Oy:s sakkunnigyttrande vidta lagstiftningsåtgärder för att testa alla som anländer från utlandet vid ankomsten utan undantag och förordna dem till en övervakad karantän som de frigges från, om det på basis av ett nytt test som utförts 72 timmar efter det säkerställs att de inte har coronasmitta.

Sannfinländarnas utskottsgrupp påpekar att regeringen fortfarande inte är i färd med att skärpa sammankomstbegränsningarna. Till exempel i Åbo har infektioner spridit sig bland utbytesstuderande. Eftersom sådana studerande ofta bor i studentbostäder, kan kontakterna mellan dem inte minskas genom begränsningar i rörelsefriheten, utan fester i studentbostäderna kan fortsätta mellan studerande som bor i samma byggnad eller i byggnader inom samma gårdsplan. Till exempel i Tammerfors finns det ett studentboende, Mikontalo, som är populärt bland utbytesstuderande och som har 402 bostäder och 767 boendeplatser. Bland annat av denna anledning är en mer fungerande och nödvändig lösning att föreskriva uttryckligen om sammankomstbegränsningar, som också gäller privatbostäder. Eftersom regeringen i vilket fall som helst ingriper med hård hand i de grundläggande fri- och rättigheterna, är motiveringen till att man inte kan ingripa i hemfriden som en grundläggande rättighet haltande eller rentav obegriplig.

Sannfinländarnas utskottsgrupp lyfter också fram de viktigaste iakttagelserna i Med Groups sakkunnigyttrande om att nästan hälften av infektionerna för närvarande kommer från familjekretsen och att regeringen inte har vidtagit några åtgärder för att förhindra dessa fall, trots att lagen om smittsamma sjukdomar också för närvarande ger möjlighet att isolera sjukdomsbärare någon annanstans än hemma. Utnyttjandet av denna möjlighet kan avsevärt minska antalet infektioner i synnerhet i fråga om stora familjer. Likaså bör man beakta att antalet infektioner bland 0—9-åringar i förhållande till befolkningen har ökat mest under 2021, och vid behov stänga skolorna i tre veckor på det sätt som föreslås i sakkunnigyttrandet och fortsätta läsåret fram till midsommaren, varvid det inte är nödvändigt att ordna undervisning under stängningstiden. Detta skulle skydda både barnens och deras familjers hälsa och begränsa de grundläggande fri- och rättigheterna mindre än att förlänga epidemin genom ett ideologiskt val om att regeringen i stället för att förhindra spridning av smitta med effektiva metoder inte vill rikta mer begränsningar mot barn och unga, även om de i praktiken utestängs från hobbymöjligheter och vill hindra dem från att träffa varandra utanför skolan.

I sakkunnigyttrandena har också de synnerligen negativa ekonomiska konsekvenserna av de föreslagna begränsningarna av rörelsefriheten lyfts fram. Utöver att regeringen inte har gjort någon bedömning av propositionens konsekvenser för barn och ekonomin har regeringen inte heller gjort någon bedömning av konsekvenserna för jämställdheten. På det sätt som framgår av Vanda stads utlåtande gäller konsekvenserna av planerade begränsningar av rörligheten de områden där kvinnor och unga är starkt representerade. Till exempel i Vanda är 67 procent av dem som arbetar inom servicebranscherna kvinnor. Av dem som arbetar inom transport och lagring, detaljhandel och tjänster är cirka 32—37 procent under 35 år. Begränsningarna i rörelsefriheten riktar sig indirekt till branscher där det jobbar mycket folk med utländskt modersmål. Andelen arbetslösa arbetssökande med ett främmande språk som modersmål är 34 procent. I och med begränsningarna kan arbetslöshetsgraden för personer med ett främmande språk som modersmål öka ytterligare. Under en granskningsperiod på ett år har coronapandemin i Vanda inverkat särskilt på arbetslös-

Utlåtande ShUU 4/2021 rd Avvikande mening 1 /saf

heten bland ungdomar. Coronapandemin har under det gångna året ökat andelen arbetslösa under 25 år med 86 procent, och siffran kan förväntas stiga ytterligare till följd av de indirekta konsekvenserna av begränsningarna i rörelsefriheten. Regeringen bedömer i motiveringen till sin proposition inte på något sätt hur giltigheten av begränsningar i rörelsefriheten exempelvis endast under kvälls- och nattetid å ena sidan lindrar de skadliga ekonomiska konsekvenserna och å andra sidan inverkar på begränsningarnas effekt. Man kan dra slutsatsen att till exempel en begränsning av rörelsefriheten som gäller klockan 20—05 avsevärt minskar ordnandet av hemmafester, men inte har motsvarande negativa konsekvenser för företagen och deras anställda jämfört med begränsningar som gäller dygnet runt. Sannfinländarna kräver att regeringen undersöker möjligheterna att begränsa rörelsebegränsningarna endast till en del av dygnet innan begränsningarna införs.

Enligt sakkunnigyttrandet från Med Group Oy blir priset för ett räddat kvalitetsjusterat levnadsår 3,4 miljoner euro genom de åtgärder som regeringen föreslår, medan gränsvärdet för ett räddat kvalitetsjusterat levnadsår i allmänhet har ansetts vara 50 000 euro när det gäller investeringar inom hälso- och sjukvården. På det sätt som framgår av yttrandet ska regeringen utan dröjsmål utreda den alternativa kostnaden för att öka sjukvårdsresurserna, eftersom tillägget av 33 vårdplatser och 7,25 intensivvårdsplatser till HUS-området kostar samhället betydligt mindre än de förlorade skatteinkomster som enligt ANM:s kalkyler till följd av begränsningar i rörelsefriheten har orsakats företagen till följd av en minskning av omsättningen på tre miljarder euro.

Sannfinländarnas utskottsgrupp fäster också uppmärksamhet vid att begränsningarna ska grunda sig på en verklig och aktuell smittsituation. Eventuella prognoser ska vara realistiska och de modeller och parametrar som använts för att beräkna dem ska offentliggöras för att deras riktighet ska kunna bedömas. Om antalet infektioner har vänt nedåt redan med nuvarande begränsningar, finns det ingen grund för att införa de föreslagna begränsningarna i rörelsefriheten. Regeringen ska likaså vidta alla andra möjliga åtgärder för att minska antalet infektioner innan begränsningar i rörelsefriheten införs. Sannfinländarnas utskottsgrupp anser att det är obegripligt att regeringen inte föreslår att skyldigheten att använda munskydd införs annat än i samband med införandet av begränsningar i rörelsefriheten och anser att skyldigheten bör införas i kollektivtrafiken och vid utträttande av ärenden inomhus i hela landet, om en person inte har någon hälsomässig grund att inte använda munskydd.

Sannfinländarnas utskottsgrupp delar utskottsmajoritetens oro över hur begränsningarna av rörelsefriheten påverkar barn, unga och personer med funktionsnedsättning. Sannfinländarnas utskottsgrupp anser dock att det är egendomligt att regeringen inte fäster uppmärksamhet vid de äldres ställning. Många äldre personer har redan i drygt ett år varit föremål för olika begränsningar av de individuella friheterna, och förlängda begränsningar har en särskilt negativ inverkan på deras möjligheter att leva ett människovärdigt liv och träffa sina närstående. När största delen av de äldre redan har vaccinerats, ska regeringen bedöma vilka konsekvenser de föreslagna begränsningarna har för de äldre.

Slutligen fäster sannfinländarnas utskottsgrupp uppmärksamhet vid att smittsituationen har spridit sig särskilt bland personer med utländsk bakgrund både i Åbo och i huvudstadsregionen. Under de senaste veckorna iaktogs upp till hälften av coronainfektionerna i Vanda hos personer med främmande språk som modersmål. I Helsingfors steg andelen coronasmittade personer som inte

Utlåtande ShUU 4/2021 rd Avvikande mening 1 /saf

talar finska eller svenska som modersmål förra veckan till 39 procent, trots att andelen personer med utländsk bakgrund av Helsingfors befolkning är cirka 16,5 procent. Regeringen bör utreda vad den kraftiga ökningen av smittsamma sjukdomar i dessa grupper egentligen beror på och vidta åtgärder för att också personer med utländsk bakgrund ska förstå begränsningarna och iaktta dem. I stället för att myndigheterna informerar om vilka åtgärder som behövs för att undvika coronasmitta på finska, svenska, samiska, teckenspråk och lättläst språk, bör man utreda vilka språk företrädarna för de grupper som är värst drabbade i verkligheten förstår och rikta kommunikationen till dessa grupper. Man bör också se till att utlänningar som kommer till Finland för att utföra ströjobb och säsongarbete, såsom varvsarbetarna i Åbo, får information på de språk som de förstår.

Avvikande mening

Vi föreslår

att förvaltningsutskottet beaktar det som sägs ovan och

att förvaltningsutskottet föreslår att riksdagen godkänner sex uttalanden. (Den avvikande meningens förslag till uttalanden)

Den avvikande meningens förslag till uttalanden

- 1) Riksdagen förutsätter att regeringen utan dröjsmål överlämnar en proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning enligt vilken alla som anländer till landet ska ha ett på förhand inhämtat intyg över negativt coronavirustest.*
- 2) Riksdagen förutsätter att regeringen utan dröjsmål överlämnar en proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning genom vilken sammankomstbegränsningarna skärps och kan riktas också till utrymmen som omfattas av hemfriden, om det är nödvändigt för att förhindra spridning av smitta.*
- 3) Riksdagen förutsätter att regeringen utan dröjsmål vidtar åtgärder för att utreda skolornas ställning när det gäller spridning av coronasmitta och vid behov stänga skolorna och förlänga läsåret till midsommaren för att förhindra spridning av smitta via skolorna.*
- 4) Riksdagen förutsätter att regeringen utan dröjsmål vidtar åtgärder för att utreda de ekonomiska konsekvenserna och sysselsättningseffekterna av de föreslagna och redan gällande begränsningsåtgärderna, konsekvenserna för barn, unga och äldre samt könskonsekvenserna och konsekvenserna för olika demografiska grupper samt deras sysselsättning.*
- 5) Riksdagen förutsätter att regeringen lämnar riksdagen en tilläggsbudget där Helsingfors och Nylands sjukvårdsdistrikt anvisas behövlig tilläggsfinansiering för att öka antalet patientplatser som behövs för sjukhus- och intensivvården av coronaviruspatienter med minst 40 vårdplatser och tio intensivvårdsplatser.*

Utlåtande ShUU 4/2021 rd
Avvikande mening 1 /saf

6) Riksdagen förutsätter att regeringen utan dröjsmål vidtar åtgärder genom vilka skyldigheten att använda munskydd i kollektivtrafik och i offentliga lokaler föreskrivs i hela landet för människor vars hälsotillstånd inte hindrar användningen av munskydd.

Helsingfors 31.3.2021

Arja Juvonen saf
Kaisa Juuso saf
Minna Reijonen saf

Utlåtande ShUU 4/2021 rd Avvikande mening 2 /saml

Avvikande mening 2

Motivering

I propositionen föreslås en lag om temporär begränsning av rörelsefriheten och av närkontakterna för att förebygga spridningen av den allmänfarliga smittsamma sjukdomen som spridit sig mycket brett. I propositionen föreslås dessutom bestämmelser om skyldighet att i områden för vilka det har föreskrivits begränsningar i rörelsefriheten och vistelsebegränsningar, använda ett mun- eller andningsskydd som täcker mun och näsa, inomhus och i trafikmedel där det finns andra än personer som hör till samma hushåll. Propositionen överlämnas som ett i 23 § i grundlagen avsett tillfälligt undantag från de grundläggande fri- och rättigheterna under undantagsförhållanden. Lagen avses träda i kraft så snart som möjligt och gälla till och med den 14 maj 2021.

Allmänt om lagförslaget och läget

Det är fråga om ett mycket exceptionellt och tufft förslag som begränsar samhällets verksamhet, tjänster, näringslivet samt individernas frihet och grundläggande fri- och rättigheter. Innan en lag som så kraftigt ingriper i de grundläggande fri- och rättigheterna kan införas är det absolut nödvändigt att använda alla andra metoder och verktyg som står till förfogande för att förhindra spridningen av en allmänfarlig smittsam sjukdom.

Trots en lag som i så stor utsträckning begränsar de grundläggande fri- och rättigheterna har beredningen av propositionen gjorts i hemlighet och lagförslaget har inte varit ute på remiss med åberopande av en brådskande tidtabell. Med beaktande av vad som anförts ovan bör man under riksdagsbehandlingen få de uppgifter som behövs för att säkerställa en ändamålsenlig lagbehandling. Men trots begäran vid utskottets sakkunnighörande om bakgrundsmaterialet till lagförslaget och de beräkningar som gjorts i samband med det har materialet dock inte fått. Vi har också till utskottet bett om uppdaterade beräkningar på grund av den förändrade epidemiologiska situationen, eftersom den redan har förändrats sedan för några veckor sedan när dessa beräkningar gjordes. Samlingspartiet anser det olämpligt att riksdagsledamöternas och utskottsledamöternas oundgängliga rätt till information inte tillgodoses.

Det är nödvändigt att skapa lagstiftningsmässiga förutsättningar för en så effektiv begränsning av närkontakt som möjligt, men den situation som nu uppstått borde ha kunnat förutses bättre. Det är mycket riskfyllt att sätta i kraft en så omfattande lagstiftning enligt en snabb tidtabell. I propositionen har man inte tillräckligt granskat alternativen till begränsningar i fråga om rörlighet och sammankomster och den innehåller många brister. Samlingspartiet anser det vara viktigt att trenden med de oroväckande höga infektionssiffrorna fås att vända nedåt. När beslut fattas om betydande lagförslag måste det finnas aktuell information och man måste försöka hitta alla de åtgärder och verktyg genom vilka förekomsten av nya infektioner samt behovet av sjukhus- och intensivvård börjar minska klart och samtidigt så noggrant avgränsat och i rätt tid som möjligt.

Utlåtande ShUU 4/2021 rd Avvikande mening 2 /saml

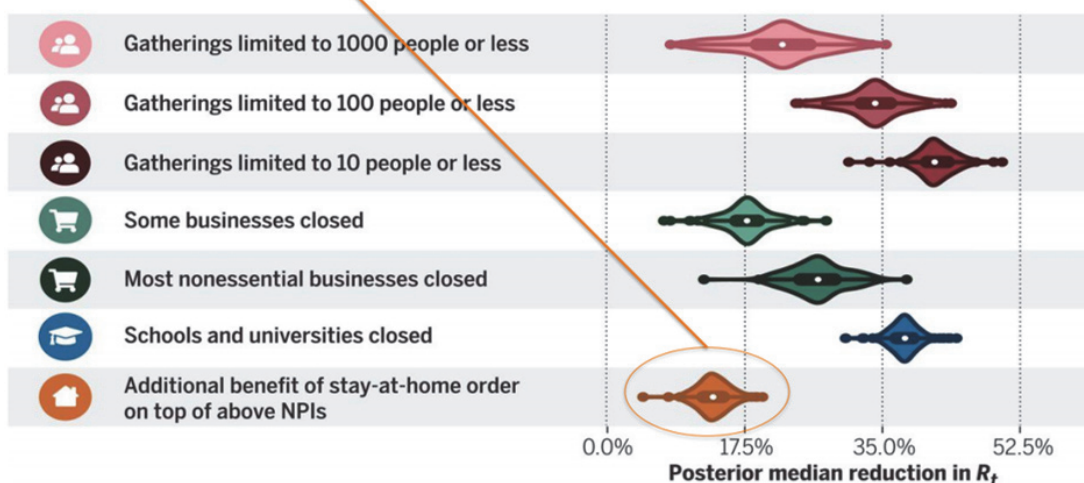
Om begränsningsåtgärder och dämpning av epidemin

I februari 2021 publicerades en undersökning om de olika begränsningsåtgärdernas relativa effekt (Brauner JM, Mindermann S, Sharma M, et. al. Inferring the effectiveness of government interventions against COVID-19. Science 371, 802 (2021). Där konstateras att betydelsen av begränsningar i rörelsefriheten är cirka 15 procent (i lagförslaget uppskattades den dock till 25 procent, således klart högre) och genom sammankomstbegränsningar hade man i vetenskapspublikationen uppnått en nytta på upp till 40 procent vid tillställningar under 10 timmar.

Enligt undersökningen har stängning av skolor och universitet på ett mycket effektivt sätt förhindrat spridningen av infektionen, liksom också begränsningarna för umgänge med fler än 10 personer. Stängningen av restauranger har haft en liten inverkan och stängningen av andra ”icke-nödvändiga” företag har en ännu mindre inverkan. Se bilden nedan (Den relativa nyttan av begränsningarna — i lagförslaget bedöms effekten av rörelsebegränsningarna uppgå till 25 procent.).

Rajoitusten suhteellinen hyöty – Covid-19

Lakiesityksessä liikkumisrajoitusten vaikutus on arvioitu 25%:ksi

Brauner JM, Mindermann S, Sharma M, et. al. Inferring the effectiveness of government interventions against COVID-19. Science 371, 802 (2021); <https://doi.org/10.1126/science.abd9338>

Enligt en sakkunnig som hörts i utskottet bedöms det vara väsentligt i vilken mån begränsningarna i rörelsefriheten minskar sådana möten där smitta nu sprids. I motiveringen till lagförslaget antas att R -talet utan ytterligare begränsningar är 1,2. I motiveringen nämns inte vad denna bedömning grundar sig på. Med beaktande av att R -talet inte har varit så högt i Finland under en granskningsperiod på 7 dygn under 2021, verkar antagandet överdrivet. Begränsningarna i rörelsefriheten antas sänka R -talet med 25 procent, eftersom ca 20—30 procent av alla infektioner enligt upp-

Utlåtande ShUU 4/2021 rd Avvikande mening 2 /saml

gifter från smittspårning sker i privata sociala kontakter på fritiden och vid andra ärenden än handel i livsmedelsbutiker. Antagandet att begränsningar i rörelsefriheten utgör nästan 100 procent av hindren för sådana infektioner verkar överdrivet. Detta bekräftas av Sciences artikel om nyttan med begränsningar i rörelsefriheten. Dessutom kan inga begränsningar ens i teorin påverka infektionens spridning snabbare än med 5—7 dagars fördröjning. Med beaktande av den sammanlagda effekten av dessa faktorer verkar de föreslagna fördelarna i fråga om begränsningarna av rörelsefriheten vara betydligt överdrivna.

Antalet infektioner har efter den 15 mars börjat minska både nationellt och inom HUS-området. Detta står i logisk proportion till de tidigare begränsningarna som infördes den 9 mars. Effekten på antalet fall observeras med cirka 1 veckors fördröjning och effekten på sjukhus- och intensivvårdsperioderna med 3 veckors fördröjning efter det att begränsningarna tagits i bruk. På grundval av denna information verkar det vara för tidigt att införa nya begränsningar innan man kan se effekterna av de tidigare begränsningarna på längre sikt. Efter det har man redan fattat beslut också om nya begränsningar. Institutet för hälsa och välfärds bedömningar både av hur antalet fall förlöper med nuvarande begränsningar och av fördelarna med de föreslagna begränsningarna har ansetts överdrivna.

Nyttan av begränsningarna i rörelsefriheten verkar obetydlig i förhållande till att när det stiftas en lag som kraftigt begränsar människors grundläggande fri- och rättigheter, bör de uppgifter som står till buds vara framtagna i rätt tid och klart uttolkningsbara. I dem bör också beaktas alla de begränsningar som legat till grund för kalkylerna och även planerade nya begränsningar, bland annat fortsatt stängning av restauranger och gym och distansskola på högstadiet och andra stadiet. Bland annat stängningen av restauranger och gym motiverade Institutet för hälsa och välfärd och social- och hälsovårdsministeriet med de risker i fråga om smittspridning som ingår i dem. Dessa begränsningar bör naturligtvis också ingå i modellerna, och modellerna bör ställas till riksdagens förfogande under lagbehandlingen och till förvaltningsutskottets förfogande som betänkan- deuskott innan betänkandet lämnas. Social- och hälsovårdsutskottet har inte fått dessa uppgifter.

Barn, unga, hobbyer

På basis av lagförslaget är det oklart om fritidsverksamhet för barn och unga fortfarande är möjlig till exempel utomhus med iakttagande av anvisningarna om hälsosäkerhet. Det är ytterst viktigt att begränsningarna inte riktas till barnens hobbyverksamhet.

De förlängda begränsningarna för barn och unga och utöver dem begränsningen av rörligheten kan leda till störningssituationer, såsom familjevåld och våld i nära relationer i hemmet samt andra oroligheter. Även servicebehovet inom barnskyddet kan öka. I och med begränsningarna i rörelsefriheten försvåras identifieringen av dem som behöver hjälp och det blir allmänt svårare att iaktta de samhälleliga och sociala negativa effekterna av stängningsåtgärderna.

När det gäller barn och unga bör man beakta de många begränsningar i barns och ungas liv som redan fortgått i över ett år. Till exempel i huvudstadsregionen har gymnasieelever och andra stadiet redan haft distansundervisning i ett år. De föreslagna begränsningarna försätter barn i åldern 14—17 år i en ojämlig ställning med tanke på tillgodoseendet av barnets rättigheter, och det finns inga klara grunder för de valda åldersgränserna i propositionen. Ingen bedömning av konsekven-

Utlåtande ShUU 4/2021 rd Avvikande mening 2 /saml

serna för barn har gjorts trots att det är fråga om en lag som kraftigt begränsar de grundläggande fri- och rättigheterna. Regeringen har också i de flesta andra lagar som har samband med coronan låtit bli att göra bedömningar av konsekvenserna för barnen. Detta är oacceptabelt och oförenligt med FN:s konvention om barnets rättigheter.

Det är viktigt att alla minderåriga har möjlighet att vistas utomhus och träffa andra jämnåriga på ett hälsosäkert sätt. Utomhus är det ändå mycket mer osannolikt att man utsätts för virusmitta. (3 § mom. 3)

Ensamstående, äldre och hjälpbehövande

Enligt propositionen ska ensamboende få röra sig utomhus tillsammans med en eller två andra personer än de som bor i samma hushåll. Det är ett bra linjeval. Samtidigt är dock många ensamboende till exempel i så dåligt skick att de inte lätt kan vistas utomhus eller åtminstone tillbringa långa tider utomhus. Ensamboende utgör en betydande andel av den åldrande befolkningen. De kan behöva hjälp med att vistas utomhus och uträtta ärenden. Det är orimligt att kräva att de ska kunna träffa andra människor endast utomhus. Människor är för närvarande mycket belastade, det är ytterst viktigt att det finns entydiga och tydliga anvisningar för alla de vanligaste situationerna.

Vaccinationer

I huvudstadsregionen har det förekommit flest koronavirusangrepp och därför är risken för smitta och dödsfall större där än i det övriga landet. Enligt de kalkyler som den nationella expertgruppen för vaccinationsfrågor har gjort kan man genom en mer effektiv vaccinationsstrategi som viktats enligt epidemiläget och befolkningens mängd enligt modellen förhindra 15—20 procent fler sjukhusbehandlingar än vid den nuvarande utdelning av vacciner som baserar sig enbart på befolkningens mängd fram till det att det första vaccinet har erbjudits hela den vuxna befolkningen. Genom valet av strategi inverkar man inte bara på sjukdomen covid-19 utan också på behandlingen av andra sjukdomar. Alla resurser som används för coronapatienter inkräktar på övrig sjukvård. Ju mindre sjukhusvård av coronafall, desto bättre kan vården av andra sjukdomar tryggas på lika villkor i hela landet.

Syftet med propositionen är att på det sätt som förutsätts i grundlagen genom det allmännas försorg trygga vars och ens rätt till liv enligt grundlagen samt det allmännas skyldighet att trygga tillräckliga hälsotjänster och främja befolkningens hälsa. Målet är således att förhindra att viruset sprids i samhället, att trygga hälso- och sjukvårdens bärkraft och att skydda särskilt dem som tillhör riskgrupper. Den tiofalt större risken för smitta, sjukhusvård och dödsfall hos finländare som bor i de allvarligaste smittområdena är redan i sig en grund för att ändra vaccinationsordningen och det är både medicinskt och etiskt nödvändigt.

Noggrann avgränsning och rätt tidpunkt

När beslut fattas om begränsningar i rörelsefriheten är det absolut nödvändigt att i allt väsentligt betona bedömningen av åtgärdernas läglighet och nödvändighet samt minimeringen av de skadliga konsekvenser som beskrivs i lagförslaget. En noggrann avgränsning av området ska verifieras tydligt på de grunder som utgår från epidemin och andra åtgärder som förhindrar epidemin ska

Utlåtande ShUU 4/2021 rd **Avvikande mening 2 /saml**

vara primära. Även om man vid bedömningen kan stödja sig på helheter som är större än enskilda kommuner, ska helheten i fråga från fall till fall vara noggrant motiverad ur epidemiologisk synvinkel. Enbart en administrativ områdesindelning eller ett vedertaget sätt att granska sjukvårdsdistriktens eller sjukvårdsområdenas gränser kan inte räcka för att uppfylla kravet på att begränsningen av de grundläggande fri- och rättigheterna ska vara noggrant avgränsad, nödvändig och proportionerlig.

De kriterier som nämns i definitionen av områden som gäller begränsning av rörelsefriheten är för öppna, och därför föreslår vi att förvaltningsutskottet preciserar kriterierna i 2 § och att de ska sättas på lagnivå. Det är nödvändigt att göra kriterierna för införande av begränsningar i rörelsefriheten mer exakta och noggrant avgränsade. Kommuner, sjukvårdsdistrikt, medborgare och företag har rätt att veta vilka exakta grunder som begränsar rörligheten. Olika aktörer måste också kunna förutse sin egen verksamhet och i mån av möjlighet kunna påverka ännu mer för att stävja spridningen av sjukdomen.

Gränsernas hälsosäkerhet

Infektioner som sprids från utlandet ökar sjukdomsbelastningen mer än inhemska infektioner och utställer befolkningen för nya virusvarianter som inte förekommer endemiskt i landet. Av dessa orsaker bör infektioner från utlandet förhindras och det bör förhindras att andra virusvarianter kommer in i landet. I praktiken innebär det att alla som anländer från utlandet ska genomgå ett förhandstest och vid behov testas vid gränsen och på nytt inom 72 timmar. Social- och hälsovårdsutskottet krävde i samband med behandlingen av ändringen av 16 och 22 § i lagen om smittsamma sjukdomar att regeringen vidtar omedelbara åtgärder för att införa en modell som baserar sig på förhandsintyg. Det är inte proportionerligt att man ingriper i de grundläggande fri- och rättigheterna inom landets gränser med så starka begränsningar, men samtidigt inte uppställer några effektiva begränsningar för inresa som tryggar hälsosäkerheten i alla situationer.

Munskydd

Munskydd skyddar mycket effektivt sina användare och dem som befinner sig i användarens närmiljö och det rekommenderas därför att de används. De påminner också var och en om risken för en allmänfarlig smittsam sjukdom. Vid sidan av användningen av munskydd ska man se till annan hygienpraxis, såsom handhygien. Det är motiverat att använda munskydd i situationer där det inte går att hålla säkerhetsavstånd, exempelvis i butiker och kollektivtrafikmedel, där det är svårt att hålla säkerhetsavstånden. Det är viktigt att munskydd tas i bruk i hela Finland och att smittspridning kan förebyggas redan i ett så tidigt skede som möjligt, även om situationen i fråga om smittsamma sjukdomar annars skulle vara under kontroll i området.

Övriga effekter

De nya begränsningar av rörligheten som nu föreslås försätter många företag inom handeln, särskilt specialhandeln i en helt ohållbar position: att uppmuntra människor att undvika att gå in i butiken, men att inte stänga butikerna av myndigheterna och att lämna dem utan ekonomiskt stöd. Detsamma gäller också företag som tillhandahåller tjänster, privata aktörer och yrkesutövare.

Utlåtande ShUU 4/2021 rd Avvikande mening 2 /saml

Oklara bestämmelser (vissa affärer kan man besöka, andra inte, men ingen vet i praktiken vad som är tillåtet eller otillåtet) försämrar möjligheterna för handeln och tjänsterna samt sektorerna inom turism- och restaurangbranschen att fullgöra sin roll som upprätthållare av tjänster, försörjningsberedskap i samhället och samhällsfred.

Vad kan man föreslå?

Samlingspartiet föreslår:

1. skärpta sammankomstbegränsningar, ändring av lagen om smittsamma sjukdomar
2. begränsning av antalet personer som samtidigt utträttar ärenden i butiken eller motsvarande
3. möjlighet att ingripa exempelvis i religiösa samfunds lokaler
4. tidsbegränsad stängning av affärer (med undantag för livsmedelsbutiker och apotek) och tillräckliga ersättningar
5. negativt testresultat, 72 timmars kontrolltest och övervakad karantän
6. skyldighet att använda munskydd i hela landet
7. systematisk sällning av byggplatser
8. vaccinationsordning: prioritering av distribution av vaccin till de värsta epidemiområdena
9. i en helt nödvändig situation, när andra metoder har använts och kriterierna för införande av begränsningar i rörelsefriheten uppfylls (2 §), begränsas rörelsefriheten mellan kl. 22 och 06. På detta sätt kan man ingripa i oönskat beteende med mindre ekonomiska och sociala skador.

Om den föreslagna lagstiftningen om temporär begränsning av rörelsefrihet och närkontakter avancerar i riksdagen, är det ytterst viktigt att kort innan en eventuell ibruktagningsförordning utfärdas bedöma situationen i fråga om incidens, mängden nya infektioner, sjukhusvård och intensivvård. Det är viktigt att begränsningarna står i rätt proportion till situationen vid ett eventuellt ikraftträdande.

Med tanke på virusets svaga smittsamhet utomhus är det inte ändamålsenligt att föreskriva strikta begränsningar av antalet personer som vistas utomhus under dagtid för att medborgarna ska kunna upprätthålla sitt psykiska välbefinnande och sin hälsa även under epidemin.

Avvikande mening

Jag föreslår

att förvaltningsutskottet beaktar det som sägs ovan och

Utlåtande ShUU 4/2021 rd
Avvikande mening 2 /saml

att förvaltningsutskottet föreslår att riksdagen godkänner tio uttalanden. (Den avvikande meningens förslag till uttalanden)

Den avvikande meningens förslag till uttalanden

- 1) Riksdagen förutsätter att näringsidkarna ersätts för förluster som uppstår till följd av att medborgare förbjuds att använda vissa tjänster eller att uträtta ärenden i vissa affärer.*
- 2) Riksdagen förutsätter att hobbyverksamhet och utomhusvistelse för minderåriga som ordnas på ett hälsosäkert sätt inte begränsas, om verksamheten kan ordnas på ett hälsosäkert sätt.*
- 3) Riksdagen förutsätter att regeringen lämnar en proposition med förslag till lag om smittsamma sjukdomar, genom vilken man kan ingripa i mötesbegränsningar i fråga om privata lokaler och religiösa samfund samt begränsa antalet personer som uträttar ärenden i butiker och apotek. I lagförslaget bör det också finnas möjlighet att stänga andra än livsmedelsbutiker och apotek vid svåra epidemier.*
- 4) Riksdagen förutsätter att en proposition som baserar sig på en modell med förhandstest överlämnas till riksdagen inklusive 72 timmars kontrolltest och karantän.*
- 5) Riksdagen förutsätter att regeringen lägger fram en proposition om införande av skyldighet att använda munskydd i hela landet för att förebygga spridning av smitta.*
- 6) Riksdagen förutsätter att den gränsöverskridande långtradartrafiken ska omfattas av testning.*
- 7) Riksdagen förutsätter att man ser till att utländsk arbetskraft testas och att hälsosäkerheten beaktas vid gemensam inkvartering. Regelbunden sällning ska genomföras på byggarbetsplatser.*
- 8) Riksdagen förutsätter att fler vaccinationer riktas till de värsta epidemiområdena för att minska risken för att medborgarna blir sjuka och dör.*
- 9) Riksdagen förutsätter att situationen och prognosen för sjukhusvården och intensivvården, innan en eventuell ibruktagningsförordning utfärdas, ska bedömas öppet tillsammans med kommunerna och sjukvårdsdistriktet i området. Att utfärda en förordning måste vara ett extremt medel och behovet av en sådan måste vara nödvändigt och proportionerligt. Förordningens nödvändighet måste bedömas dagligen.*
- 10) Riksdagen förutsätter att när andra metoder har använts för att stävja epidemin och ibruktagandet av begränsningar i rörelsefriheten bedöms vara nödvändigt och proportionerligt samt att kriterierna för ibruktagandet uppfylls (2 §), gäller begränsningarna i rörelsefriheten mellan kl. 22 och 06.*

Utlåtande ShUU 4/2021 rd
Avvikande mening 2 /saml

Helsingfors 31.3.2021

Mia Laiho saml